

Управління культури, національностей, релігій та охорони об'єктів
культурної спадщини
Одеської обласної державної адміністрації
Одеська обласна універсальна наукова бібліотека
ім. М. Грушевського
Науково-методичний відділ

Книга і бібліотека в житті сім'ї

Аналітична довідка за результатами соціологічного дослідження

Одеса, 2016

КНИГА і бібліотека в житті сім'ї : аналіт. довідка [за результатами соціологічного дослідження] / Упр. культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культур. спадщини Одес. облдержадмін. ; Одес. обл. універс. наук. б-ка ім. М. Грушевського ; наук.-метод. від. ; [підгот. : Н. П. Маловік, Н. В. Усатюк. О. А. Булгакова ; комп'ют. набір О. А. Булгакова ; відп. за вип. Т. М. Полянко]. – Одеса, 2016. – 31 с. ; 15 x 21 . – 45 прим. : б. ц.

Зам. № 48 від 28.12.2016 р.
Тираж 45 прим.

Сім'я протягом тисячоліть є головною берегинею людських цінностей, культурного надбання та історичної спадкоємності поколінь. Родина формує людину як особистість і громадянина, вона є головною середою формування її внутрішнього світу та індивідуальних якостей.

Держава приділяє підвищену увагу таким напрямкам як «Сім'я і суспільство», «Сім'я і здоров'я», «Сім'я і культура».

В Одеській області затверджена обласна комплексна програма «Сім'я і молодь Одещини на 2014-2015 роки», в якій приділяється пильна увага сучасному дозвіллю дорослих і дітей, однією з форм якого є сімейне читання.

Сімейне читання об'єднує навколо книги родину, виховує культуру спілкування, формує світосприйняття, спосіб життя і ціннісні орієнтири. Спільними зусиллями бібліотека та батьки зможуть виховати вдумливого читача, розвинути потребу в читанні, закласти фундамент читацького розвитку, зберегти традиції сімейного читання, надати можливість долучитися до світових книжкових скарбів, що зберігає бібліотека.

Протягом 2015 року серед користувачів публічних бібліотек Одеської області було проведено дослідження **«Книга і бібліотека в житті сім'ї»**.

Мета дослідження:

- виявлення інтересів і цінності читання сучасної сім'ї;
- відродження та підтримка традицій сімейного читання.

Об'єкт дослідження – читаюча родина.

Завдання дослідження:

- вивчити читацькі уподобання сімей;
- визначити місце книги і читання в дозвіллі сім'ї;
- виявити роль бібліотеки в залученні до сімейного читання дорослих і дітей;
- вивчити роль домашньої бібліотеки в залученні сім'ї до читання;
- підвищити читацьку активність сім'ї.

Учасники дослідження:

- Одеська ОУНБ ім. М. Грушевського (розробка методики, організація проведення дослідження, узагальнення отриманих даних);
- ЦРБ, ЦМБ (організація дослідження, збір і обробка матеріалу, надання узагальненої інформації до ОУНБ ім. М. Грушевського);
- Сільські і міські бібліотеки (по 5 бібліотек-філій з кожної ЦБС).

Термін здійснення дослідження:

- Розробка методики дослідження: I кв. 2015 року;
- Проведення дослідження: II-III кв. 2015 року;
- Узагальнення результатів, підготовка аналітичної довідки: IV кв. 2015 року.

Методика дослідження:

Для вирішення поставлених у дослідженні завдань фахівцями науково-методичного відділу Одеської ОУНБ ім. М. Грушевського було застосовано наступні методи:

- анкетування як один з видів збору соціальної інформації респондентів (користувачів бібліотек);
- узагальнення анкет;
- підготовка аналітичної довідки.

Для того, щоб дослідження відбулось ефективно, було розроблено два види анкет: анкету (додається) з 12 питань у текстовому редакторі Word, яку було надіслано електронної поштою на адреси центральних районних (міських) бібліотек, та анкету з використанням тестових технологій на основі Google-форм, яку було розміщено на спеціально створеній сторінці бібліотечного блогу науково-методичного відділу Одеської ОУНБ ім. М. Грушевського «Бібліотечному фахівцю».

В опитуванні взяли участь ЦРБ/ЦМБ області та їх філії; активність проведення дослідження серед яких виглядає наступним чином:

№	Міста та райони Одеської області	Кількість респондентів
1.	м. Одеса	987
2.	м. Ізмаїл	72
3.	м. Іллічівськ	84
4.	м. Котовськ	160
5.	м. Білгород-Дністровський	67
6.	м. Южний	83
7.	м. Теплодар	68
8.	Ананьївський р-н	328
9.	Арцизький р-н	325
10.	Балтський р-н	150
11.	Березівський р-н	352
12.	Білгород-Дністровський р-н	126
13.	Біляївський р-н	247
14.	Болградський р-н	340
15.	Великомихайлівський р-н	248
16.	Іванівський р-н	149
17.	Ізмаїльський р-н	94
18.	Кілійський р-н	565
19.	Кодимський р-н	70
20.	Комінтернівський р-н	92
21.	Котовський р-н	120
22.	Красноокнянський р-н	63
23.	Любашівський р-н	84
24.	Миколаївський р-н	113
25.	Овідіопольський р-н	204
26.	Ренійський р-н	104
27.	Роздільнянський р-н	325
28.	Савранський р-н	126
29.	Саратський р-н	134
30.	Тарутинський р-н	98
31.	Татарбунарський р-н	325
32.	Фрунзівський р-н	108
33.	Ширяївський р-н	152

Кількість респондентів ЦРБ/ЦМБ склала близько 10% від кількості читачів, у філіях – не менше 5 опитуваних. Загалом у дослідженні взяли участь **6563 особи**, в т.ч. 1528 особи скористались Google-форм.

Дослідження проводилось анонімно. Анкети заповнювались власноруч користувачами бібліотек або бібліотекарями зі слів респондентів.

Деталі – у зведеному аналізі анкет.

ВІДОМОСТІ ПРО РЕСПОНДЕНТІВ

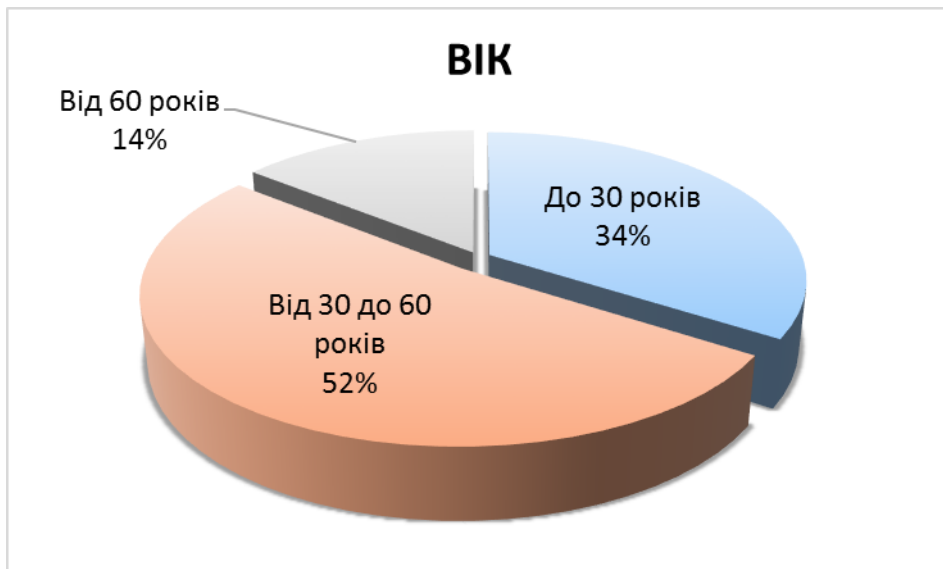
Стать

№	Варіанти відповідей	Кількість респондентів
1.	Жінки	4049
2.	Чоловіки	2514

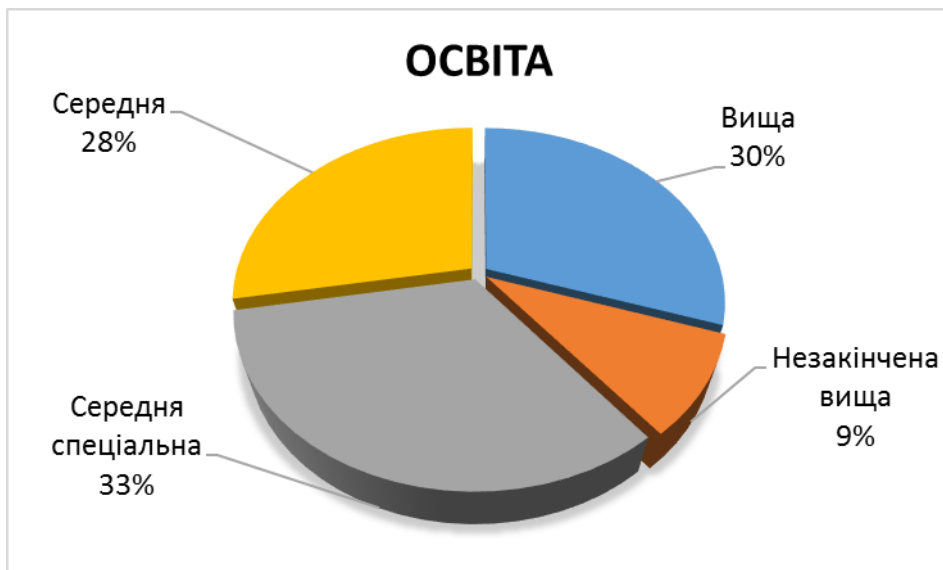
Вік

№	Варіанти відповідей	Кількість респондентів
1.	До 30 років	2231
2.	Від 30 до 60 років	3393
3.	Від 60 років	939

Освіта

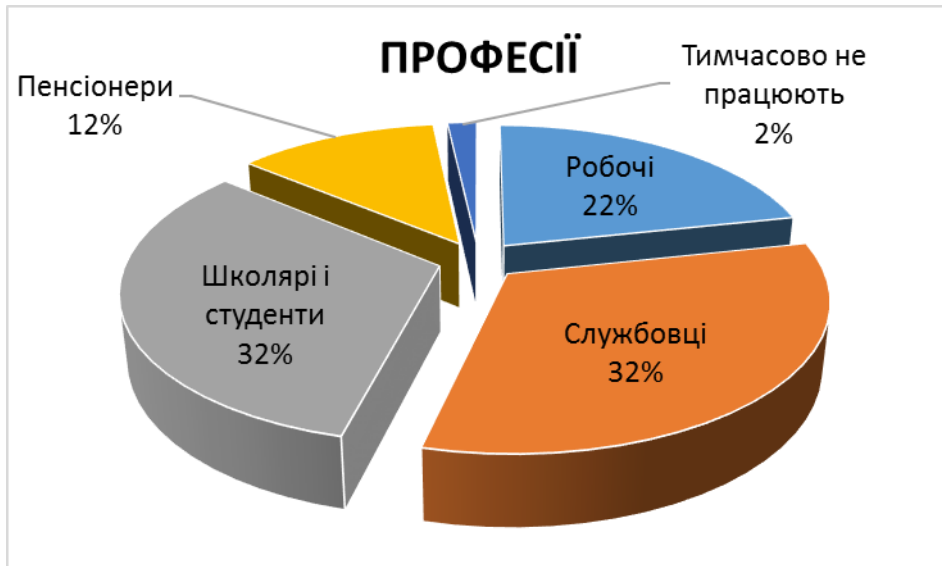
№	Варіанти відповідей	Кількість респондентів
1.	Вища	1976
2.	Незакінчена вища	604
3.	Середня спеціальна	2159
4.	Середня	1824

Професія

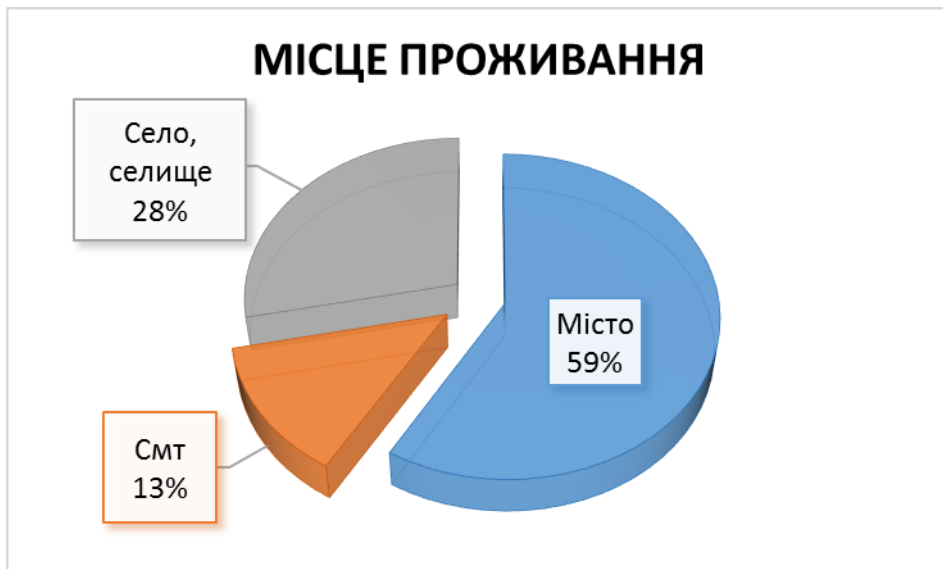
№	Варіанти відповідей	Кількість респондентів
1.	Робочі	1420
2.	Службовці	2116
3.	Студенти та учні	2111
4.	Пенсіонери	800
5.	Тимчасово не працюють	116

Респонденти представлені різними соціальними групами. Серед респондентів – працівники у сферах освіти та педагогіки, культури, медицини, сільського господарства, водного транспорту, обслуговування, фінансів та бухгалтерії, харчування, будівництва, права та юриспруденції, промисловості, діловодства, студенти та учні, інженерно-технічні працівники (в т.ч. з комп'ютерних технологій), особи пенсійного віку, домогосподарки та ті, хто тимчасово не працює.

Місце проживання (тип населеного пункту)

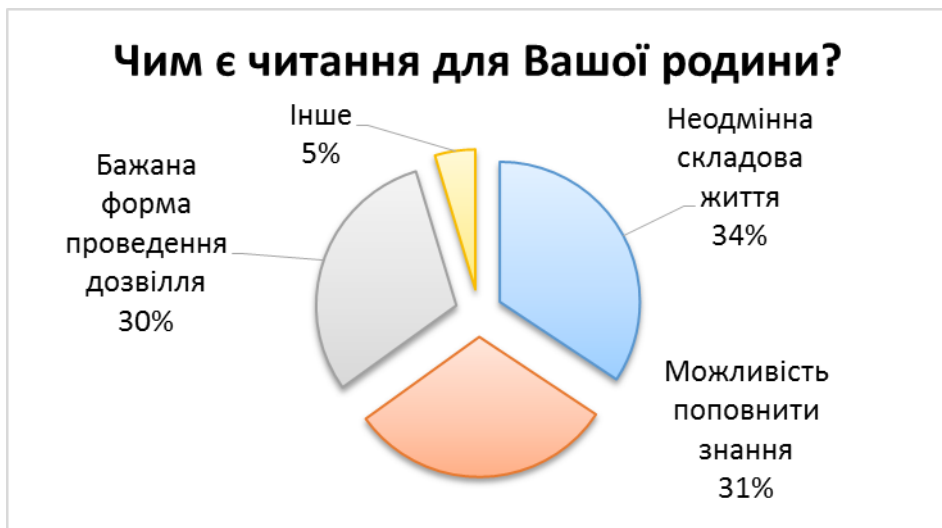
№	Варіанти відповідей	Кількість респондентів
1.	Місто	3842
2.	СМТ	865
3.	Село, селище	1856

УЗАГАЛЬНЕНІ РЕЗУЛЬТАТИ АНКЕТУВАННЯ

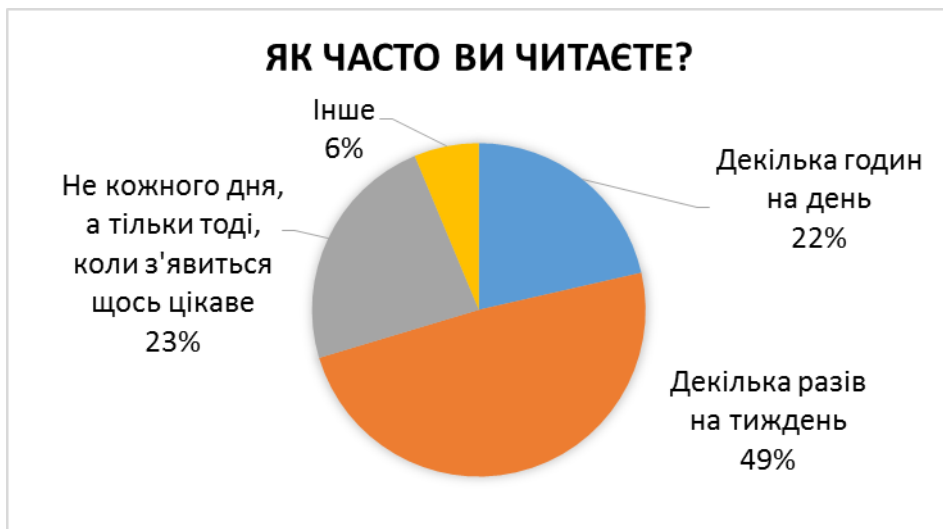
1. Чим є читання для Вашої родини?

№	Варіанти відповідей	Кількість респондентів
1.	Неодмінна складова життя	2253
2.	Можливість поповнити знання	2017
3.	Бажана форма проведення дозвілля	1987
4.	Інше, в т.ч.:	306
	- не люблю читати	39
	- улюблене заняття	179

2. Як часто Ви читаете?

№	Варіанти відповідей	Кількість респондентів
1.	Декілька годин на день	1406
2.	Декілька разів на тиждень	3211
3.	Не кожного дня, а тільки тоді, коли з'явиться щось цікаве	1534
4.	Інше, в т.ч.:	412
	- коли є вільний час	217
	- коли є необхідність	108
	- тільки з мережи Інтернет	2
	- коли з'являється бажання	54
	- дуже рідко	22
	- зовсім не читаю	9

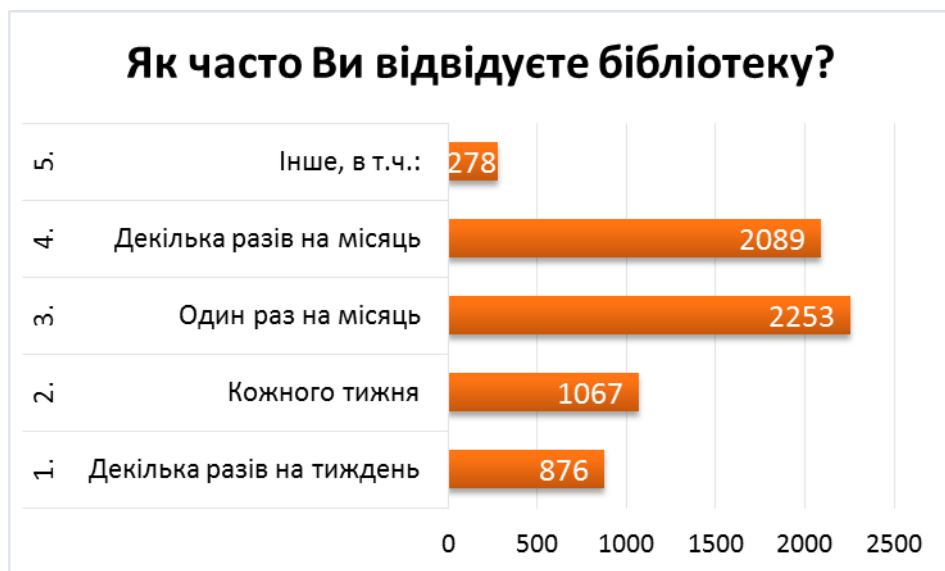
3. Як давно Ви користуєтесь послугами бібліотеки?

№	Варіанти відповідей	Кількість респондентів
1.	Менше 1 року	1099
2.	Від 1 до 5 років	1087
3.	Від 5 до 10 років	2098
4.	Більше 10 років	2279

4. Як часто Ви відвідуєте бібліотеку?

№	Варіанти відповідей	Кількість респондентів
1.	Декілька разів на тиждень	876
2.	Кожного тижня	1067
3.	Один раз на місяць	2253
4.	Декілька разів на місяць	2089
5.	Інше, в т.ч.:	278
	- за необхідністю	119
	- один раз в декілька місяців	39
	- обслуговують вдома	8
	- декілька раз на рік	12
	- кожного дня	67

5. Хто ще з членів Вашої родини користується послугами бібліотеки?

№	Варіанти відповідей	Кількість респондентів
1.	Чоловік	774
2.	Дружина	1987
3.	Діти	2441
4.	Батьки	1361

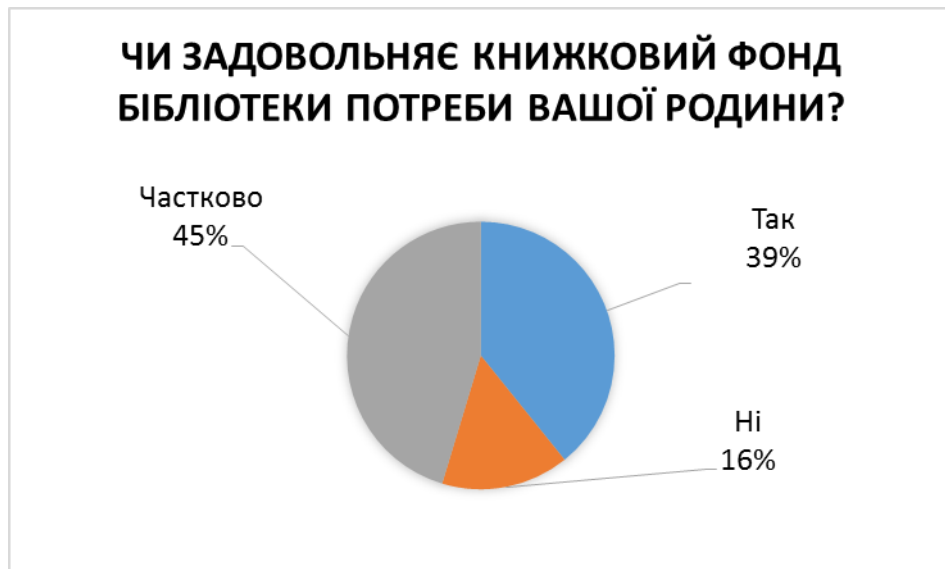
6. Хто з членів Вашої родини є найактивнішим користувачем бібліотеки?

№	Варіанти відповідей	Кількість респондентів
1.	Чоловік	905
2.	Дружина	2001
3.	Діти	2506
4.	Батьки	1151

7. Чи задовольняє книжковий фонд нашої бібліотеки потреби Вашої родини?

№	Варіанти відповідей	Кількість респондентів
1.	Так	2574
2.	Ні	1014
3.	Частково	2975

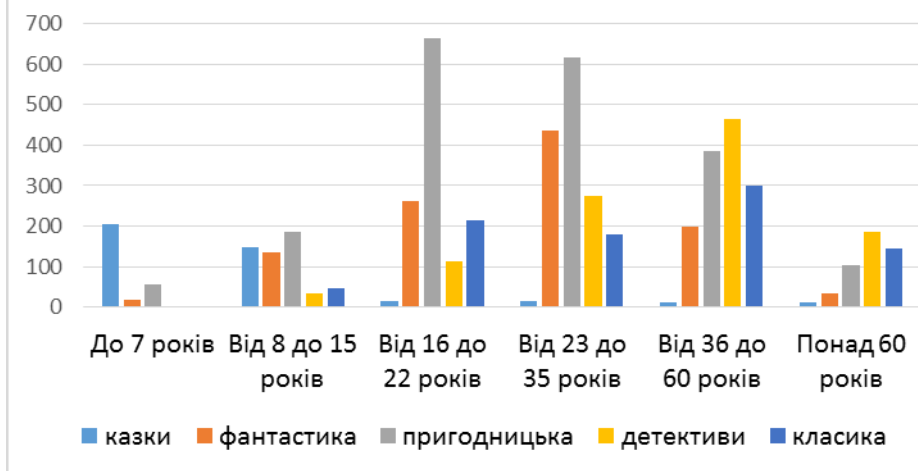
8. Яка література є найбільш привабливою для членів Вашої родини?

Вік користувачів	Жанрова спрямованість									
	казки	фантастика	пригодницька	детективи	класика	жіночі романи	історична	поезія	учбова	науково-пізнавальна
До 7 років	205	17	56				36	7	18	11
Від 8 до 15 років	147	135	185	35	46	17	127	40	435	219
Від 16 до 22 років	15	261	663	112	214	254	279	163	694	477
Від 23 до 35 років	14	435	615	274	180	649	452	201	163	348
Від 36 до 60 років	12	199	384	465	301	1004	439	206	63	307
Понад 60 років	12	35	104	185	145	320	213	56	29	214

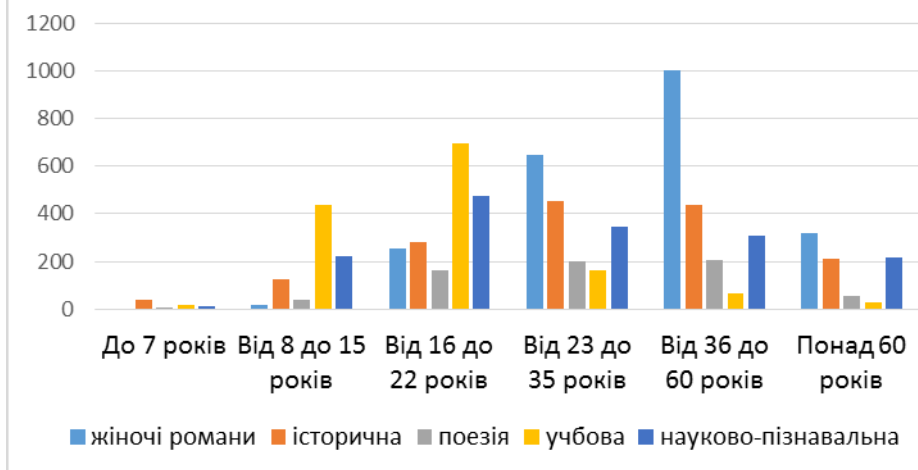
Аналіз виявив своєрідний жанровий рейтинг:

- казки читають діти віком до 7 та від 7 до 15 років;
- учбова та пригодницька література приваблює більшість читачів віком від 16 до 22 років;
- науково-пізнавальна література та фантастика користується попитом у респондентів віком від 23 до 35 років;
- жіночим романам, детективам, історичній літературі, класиці і поезії надає перевагу вікова категорія від 36 до 60 років.

Жанрова спрямованість. Ч. 1

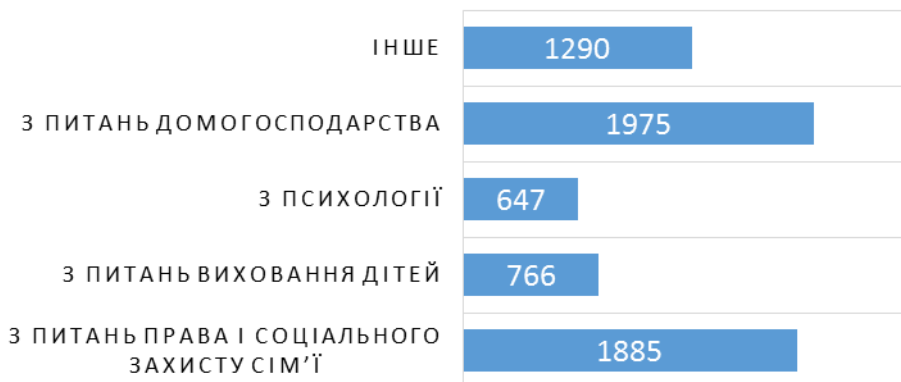
Жанрова спрямованість. Ч. 2

9. Визначте теми (проблеми), за якими Ви б хотіли отримати інформацію

№	Варіанти відповідей	Кількість респондентів
1.	З питань права і соціального захисту сім'ї	1885
2.	З питань виховання дітей	766
3.	З психології	647
4.	З питань домогосподарства	1975
5.	Інше, в т.ч.:	1290
	- шкільна програма та методика навчання	123
	- кулінарія	106
	- комп'ютерні технології	211
	- медицина, екологія	244
	- філософія, релігія	306
	- політика, історія	287

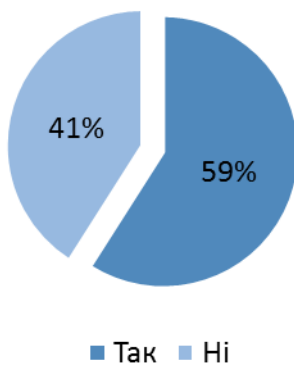
ВИЗНАЧТЕ ТЕМИ, ЗА ЯКИМИ ВИ Б ХОТІЛИ ОТРИМАТИ ІНФОРМАЦІЮ

10. Чи відвідуєте Ви з членами Вашої родини бібліотечні заходи?

№	Варіанти відповідей	Кількість респондентів
1.	Так	3874
2.	Ні	2689

Чи відвідуєте Ви з членами Вашої родини бібліотечні заходи?

11. Причини, з яких члени родин не відвідують бібліотечні заходи

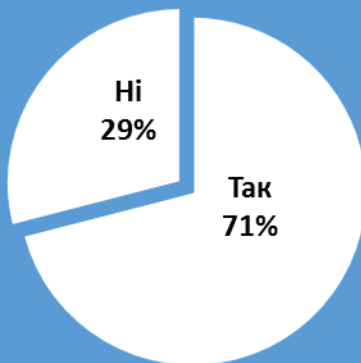
№	Варіанти відповідей	Кількість респондентів
1.	Недостатньо інформації та реклами про заходи	109
2.	Незручний час проведення	444
3.	Не приваблює тематика заходів	58
4.	Брак часу	2011
5.	Інше, в т.ч. за станом здоров'я	67

12. Чи маєте Ви власну домашню бібліотеку?

№	Варіанти відповідей	Кількість респондентів
1.	Так	4659
2.	Ні	1904

ЧИ МАЄТЕ ВИ ВЛАСНУ ДОМАШНЮ БІБЛІОТЕКУ?

Якщо «так», то який обсяг власної бібліотеки?

№	Варіанти відповідей	Кількість респондентів
1.	50-100 примірників	3629
2.	100-300 примірників	2233
3.	Більше 300 примірників	701

Висновки та рекомендації

Бібліотеки сьогодні, попри комплекс проблем та негараздів, продовжують виконувати своє соціальне призначення як єдиного безкоштовного центру інформації і культури, залучають до читання населення різних вікових категорій, проводять різноманітні бібліотечні заходи з підвищення читацької активності користувачів та відродженню традицій сімейного читання.

Проведене дослідження показало, що читання в родинному колі є актуальним. Інтерес молодого покоління до книги та читання значною мірою залежить від ставлення до книги у родині. У сім'ях, де читають один чи обидва батьків, діти більш зацікавлено ставляться до читання.

Група респондентів представлена всіма категоріями громадян за віковим складом, освітнім рівнем, соціальним станом та місцем проживання (типом населеного пункту).

Як показує аналіз анкетування, для користувачів бібліотек Одеської області книга – це і можливість поповнити знання, і одна із форм проведення дозвілля, і головне – неодмінна складова життя.

Щодо часу, проведеного за читанням, то у всіх користувачів спілкування з книгою залежить від наявності вільного часу. Деякі читають щодня, інші – коли з'явиться щось цікаве.

Серед користувачів послугами бібліотеки є ті, що читають більше 10 років, і ті, що читають менше року. Це підтверджує той факт, що до бібліотеки записуються нові читачі, і що бібліотека їм потрібна.

Більшість опитаних відвідують бібліотеку раз на місяць, третина користувачів є дуже активною і відвідують бібліотеку декілька разів на тиждень. Як правило, це любителі періодичних видань, учнівська молодь та особи пенсійного віку.

Сучасна бібліотека переорієнтовує свою роботу з «керування читанням» до проведення різноманітних просвітницьких заходів та організації змістовного дозвілля населення різних вікових категорій. Щодо відвідування читачами бібліотечних заходів, то більшість опитаних їх відвідує. Ті читачі, які не відвідують заходи,

назвали головну причину – брак часу. Для деяких користувачів час проведення заходів є незручним.

При опитуванні підтвердилось, що в багатьох сім'ях читають майже всі члени родини і, звісно, користуються послугами бібліотеки, і найчастіше це – діти. Цікаво, що діти є не лише активними читачами, а й своєрідними «книгоношами», бо саме вони на прохання своїх рідних беруть книги та періодичні видання для своїх домашніх. Особливо це проявляється у сільській місцевості, де в літній період жителі сіл зайняті на сільськогосподарських роботах і їм бракує часу на відвідини бібліотеки.

Значна частина сімей має власну домашню бібліотеку. Але у більшості користувачів вона складає не більше 100 примірників, тому вони мають потребу у книгах з бібліотечних фондів.

Найбільш прискіпливі у виборі книг для читання користувачі бібліотеки з більшим бібліотечним стажем: від 5-10 і більше років. Саме вони частіше давали негативну відповідь на запитання «Чи задовольняє книжковий фонд нашої бібліотеки потреби вашої родини?», пояснюючи свою відповідь наступним чином: усе більш-менш цікаве вже перечитане, дещо по кілька разів, хочеться чогось «новенького». Менше половини респондентів задоволені книжковим фондом бібліотек. Опитані користувачі вважають, що фонди застарілі, недостатня кількість літератури сучасних авторів, в т.ч. українських, та періодичних видань. Це основні причини, що викликають незадоволення користувачів.

Для значної частини користувачів (особливо пенсійного віку) візит до бібліотеки, окрім основної мети – отримання книг, це ще й нагода поспілкуватися, поділитися враженням про прочитане, отримати пораду з приводу майбутнього читання.

Ще один аспект, на який звернули увагу читачі, необхідність «дитячого куточку», де б малеча могла зайнятися чимось цікавим, не заважаючи батькам під час візиту до бібліотеки.

Зазначено, що слід покращувати імідж бібліотечного працівника шляхом підвищення освітнього рівня, розвитку професійних якостей, достатнього володіння комп'ютерними технологіями та знанням сучасної літератури.

В бібліотеці повинні бути створені комфортні умови для читання (ремонт, зручні меблі, опалення в зимовий період, кондиціонер влітку, достатнє освітлення та ін.), а також розширений комп'ютерний парк з вільним доступом до мережі Інтернет, у т.ч. зона wi-fi.

Відроджуючи традиції читання в сім'ї, бібліотекарі сподіваються, що нове покоління читачів, коли стане батьками, буде спроможне самостійно залучати своїх дітей до читання. Поєднання зусиль бібліотекарів, батьків і дітей в організації спільного сімейного читання є конче необхідним. Саме батькам у такому читанні належить вирішальна роль. Це вони повинні пройти з дитиною довгий шлях саморозвитку і морального вдосконалення. А бібліотеки покликані задовольняти найрізноманітніші інформаційні потреби всіх категорій населення, мати відповідні ресурси для відродження і популяризації сімейного читання.

Враховуючи міркування та побажання користувачів, бібліотечним працівникам потрібно систематично поповнювати фонди книжками та періодичними виданнями. З цією метою слід:

- вести Журнал незадовільного читацького попиту;
- активно впроваджувати у відділах обслуговування відкриті списки «Читач рекомендує», «Бібліотекар рекомендує»;
- запровадити буккроссинг;
- створювати подкасти та буктьюби для реклами книжкових новинок;
- до свят проводити акції «Подаруй книгу бібліотеці» (30 вересня – Всеукраїнський день бібліотек; 14 лютого – Міжнародний день дарування книг);
- проводити презентації книг та автограф-сесії з письменниками;
- відвідувати книжкові виставки, ярмарки з метою ознайомлення з новинками та придбання сучасної літератури;
- брати участь в конкурсах та акціях з розіграшу книжок від видавництв;

- закупати нові книжки на гроші від платних послуг бібліотек;
- постійно вилучати з фонду застарілі, зношені та дублетні видання. На кошти, отримані від здачі макулатури, купувати літературу, яка користується читацьким попитом.

Бібліотекарям слід зосередити увагу на заходах з популяризації читання та вибрати зручний час для їх проведення.

До переліку послуг слід включити організацію сімейного абонементу; програми літніх читань «Влітку книжка не відпочиває», «Книжку влітку прочитай, в школі бали заробляй», «На природу – і читай»; консультації для молодих батьків щодо формування разом із дітьми власної домашньої бібліотеки, розробки екслібрисів та ін.

У рамках організації сімейного читання в бібліотеках доречно оформити інформаційні зони, такі як: «Тепло сімейного вогника», «Між нами, батьками», «Книгу читаю – розуму набираю», «Читає сім'я...», «Батьківська абетка»; виставки творчих робіт дітей та батьків; книжкові виставки «Улюблені книги нашої сім'ї», «Читаємо всією сім'єю»; запровадити родинні свята «Ми з книгою відкриваємо світ», «Краща родина, яка читає»; конкурси та зустрічі читаючих сімей «Родинне дерево сім'ї», «Книга в нашій родині», «Дружить із книгою родина», «Ровесник радить прочитати», «Почитаємо разом з мамою»; наприкінці року за аналізами читацьких формулярів визначати «кращого читача року» та ін.

Діяльність бібліотеки, спрямована на популяризацію читання в сім'ї, повинна проводитися в чіткій координації всіх зацікавлених інститутів – бібліотеки, школи, сім'ї, центрів і служб для молоді, громадських організацій і установ, органів місцевого самоврядування.

Спільними зусиллями бібліотеки і сім'ї необхідно підтримати бажання дітей читати, а бібліотекарям донести книгу до кожного члена сім'ї, і щоб книга стала бажаною і потрібною в кожному домі.

«КНИГА І БІБЛІОТЕКА В ЖИТТІ СІМ'Ї»

Шановний читач!

Запрошуємо Вас прийняти участь у соціологічному опити, що ми проводимо з метою виявлення інтересів і цінності читання сучасної сім'ї.

Запропоновані запитання мають варіанти відповідей: позначте ті, що відповідають Вашій думці; якщо деякі Вас не задовольняють, дайте свій варіант відповіді.

1. Чим є читання для Вашої родини?

- неодмінна складова життя
- можливість поповнити знання
- бажана форма проведення дозвілля
- інше

2. Як часто Ви читаете?

- декілька годин на день
- декілька разів на тиждень
- не кожного дня, а тільки тоді, коли з'явиться щось цікаве
- інше

3. Як давно Ви користуєтесь послугами нашої бібліотеки?

- менше 1 року
- від 1 до 5 років
- від 5 до 10 років
- більше 10 років

4. Як часто Ви відвідуєте бібліотеку?

- декілька разів на тиждень
- кожного тижня
- один раз на місяць
- декілька разів на місяць
- інше

5. Хто ще з членів Вашої родини користується послугами бібліотеки?

- чоловік
- дружина
- діти
- батьки

6. Хто з членів Вашої родини є найактивнішим користувачем бібліотеки?

- чоловік
- дружина
- діти
- батьки

7. Чи задовольняє книжковий фонд нашої бібліотеки потреби Вашої родини?

- так
- ні
- частково

Якщо Ви незадоволені книжковим фондом бібліотеки, будь-ласка, вкажіть причину

8. Яка література є найбільш привабливою для членів Вашої родини?

Вік читачів	Жанрова спрямованість									
	казки	фантастика	пригодницька	детективи	класика	жіночі романи	історична	поезія	учбова	науково-пізнавальна
До 7 років										
Від 8 до 15 років										
Від 16 до 22 років										
Від 23 до 35 років										
Від 36 до 60 років										
Понад 60 років										

9. Вкажіть теми (проблеми), за якими Ви б хотіли отримати інформацію:

- з питань права і соціального захисту сім'ї
- з питань виховання дітей
- з психології

- з питань домогосподарства
- інше

10. Чи відвідуєте Ви з членами Вашої родини бібліотечні заходи?

- так
- ні

Якщо Ваша родина не відвідує бібліотечні заходи, зазначте, будь-ласка, з яких причин:

- недостатньо інформації та реклами про заходи, які проходять
- незручний час проведення
- не приваблює тематика заходів
- брак часу
- інше

11. Чи маєте Ви власну домашню бібліотеку?

- так
- ні

Якщо Ви є власником домашньої бібліотеки, будь-ласка, вкажіть її обсяг:

- 50-100 прим.
- 100-300 прим.
- більше 300 прим.

12. Відомості про учасників дослідження

стать

вік

освіта

професія

Дякуємо за участь у дослідженні!

